

– можливість порівняння величин параметрів реального ринку (цін та асортименту) з величинами цих же параметрів, які розраховані на моделі гармонійного ринку як з деяким «еталоном», та отримання оцінок відповідних розбіжностей;

– можливість моделювання регулюючих впливів для керування ринком за допомогою знижок й асортименту та відбору найбільш прийнятих з них по критерію максимуму об'єма продажів;

– мінімізувати витрати, які були б необхідні для забезпечення стійкого довгострокового перебування на ринку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В області золотого перетину співвідношення конкуруючих параметрів відповідають золотій пропорції (або співвідношенням, близьким до цього). Там, де є гармонія, повинна бути золота пропорція, та навпаки, вибір конкуруючих параметрів відповідно до золотого перетину сприяє гармонійному економічному розвитку, підвищенню ефективності функціонування.

Якщо продавець не може забезпечити необхідне управління обігом підприємства за рахунок введення знижок на ціну товару, то це можливо зробити за рахунок збільшення асортименту й навпаки. Таким чином, асортимент й знижки – це резерви, які взаємокомпенсують один одного з точки зору управління об'ємом продаж.

Роль моделі гармонійного ринку зводиться до можливості використання кількісної міри взаємодії цих процесів.

Розглянута методика не була пов'язана з фізичним змістом будь-якої системи, тому в подальшому алгоритм та отримані результати можуть бути використані для аналізу різних економічних систем.

Література

1. Сороко Э.М. Структурная гармония систем / Э.М. Сороко. – Минск: Наука и техника, 1984. – 226 с.
2. Иванус А.И., Харитонов А.С. Торг уместен, но по правилу «золотого сечения» // Практический маркетинг. – 2002. – № 9.

Надійшла 06.10.2010

УДК 331.91:339.96

І. М. КОМАРНИЦЬКИЙ

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Л. А. ЗЛУПКО

Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

У статті проведено аналіз основних тенденцій розвитку економіки України та зайнятості населення в умовах інтеграції у міжнародний економічний простір. Виділено основні напрямки державної політики зайнятості населення України.

The article analyzes the main trends in Ukraine's economy and employment in conditions of integration into the international economy. The basic directions of state employment policy of Ukraine are selected in article.

Ключові слова: інтеграція, інноваційна економіка, зайнятість, політика зайнятості.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України, її інтеграція у світовий економічний простір ставить перед науковцями проблему розробки та вироблення такої політики і стратегії, які б дозволили підвищити конкурентоспроможність країни у найближчій та віддаленій перспективі. Такі ж вимоги висувають інтеграційні процеси і до конкурентоспроможності національного ринку праці, зокрема до людських ресурсів з точки зору їх кваліфікації, освітнього рівня, мобільності, адже людський фактор є центральним елементом постіндустріального розвитку.

Аналіз останніх досліджень. До цього питання зверталися у своїх працях такі вчені-економісти, як А. Гальчинський, В. Геєць, В. Герасимчук, О. Грішнова, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Злупко, О. Стефанишин, Л. Шевчук та інших. Однак проблеми зайнятості та функціонування її нових форм в умовах посилення інтеграції в міжнародний економічний простір та формування інноваційної економіки України потребують глибшого дослідження з врахуванням сучасних трансформаційних змін української та світової економік.

Постановка завдання. Поглиблення інтеграційних процесів зумовлює необхідність включення України та її регіонів в активну міжнародну діяльність. В таких умовах актуальності набуває дослідження і вирішення проблеми зайнятості економічно активного населення та ринку праці, оскільки вони є суттєвими важелями забезпечення динамічного, збалансованого соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку, підвищення рівня життя населення, а також дослідження інноваційної зайнятості, як

форми реалізації людського потенціалу інноваційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення динамічного економічного розвитку перетворюється на головне завдання економічної політики держави на сучасному етапі. Однією з основних передумов успішного розвитку української економіки є її активне входження у світове господарство, систему міжнародних економічних відносин. Після десятиліть закритості, односторонньої інтеграції в економіку колишнього Союзу Україна отримала можливість й постала перед необхідністю інтеграції у систему світового поділу праці. Прагнення країни зайняти гідне місце у світовому господарстві зумовлює необхідність визначення головних орієнтирів, пріоритетів зовнішньоекономічної політики.

Ключовими факторами інтеграції в міжнародний економічний простір, яка набула незворотного характеру, є: інформаційний, економічний та технологічний. Адже ще у 1982 р. Дж. Несбіт визначив десять таких нових глобальних тенденцій: перехід від індустріального суспільства до інноваційного, від розвитку техніки до високих технологій, від національної економіки до світової, від короткострокових завдань до довгострокових, від централізації до децентралізації, від інституційної допомоги до самопомоги, від представницької демократії до безпосередньої, від ієрархії до мереж, від Півночі до Півдня, від альтернативного вибору „або/або” до розмаїття вибору [4, с. 95]. Дана класифікація характеризує сучасні головні тенденції інноваційного розвитку економіки.

Ще у 2004 році країна проголосила пріоритетом євроінтеграційний шлях соціально-економічного розвитку. Науково-обґрунтоване відображення цих пріоритетів міститься у „Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) „Шляхом європейської інтеграції”, яка схвалена з метою забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальної переорієнтації економічної політики, створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі [2, с. 27].

За рівнем розвитку країни світу поділяють на промислово розвинені країни, країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою. Критеріями для такого поділу виступають ринковий або перехідний характер економіки країни, рівень соціально-економічного розвитку – ВВП на душу населення, галузева структура господарства, рівень і якість життя, узагальненим показником якого є індекс людського розвитку. Наша країна уже пройшла перехідний шлях трансформацій і була визнана країною з ринковою економікою, що дає нам підстави вважати Україну країною, що розвивається. Проте, за класифікацією Світової організації торгівлі, до таких країн відносять держави, ВВП на душу населення в яких перевищує 12 тис. дол. за паритетом купівельної спроможності. Для України цей показник становив, за даними Міжнародного валютного фонду, 7600 дол у 2007 році, 7532 дол – у 2008 році [3]. Це викликає деякі суперечності: або ми перебуваємо ще у трансформаційному періоді, або ми є країною, що розвивається, в якій значна частина економіки функціонує в тіні.

Сьогодні одним із головних показників рівня розвитку національної економічної системи стає рівень досягнення „постіндустріальних” показників, тобто рівень зростання традиційних видів промисловості і, передусім, інтелектуального виробництва, удосконалення сфери різноманітних послуг, управління, особливо фінансовими ринками, неперервна оптимізація освіти, збереження навколишнього середовища тощо [5, с. 53]. Досягнення цих показників дасть Україні можливість побудувати самодостатню економіку і гідно конкурувати на європейських ринках та мінімізувати негативний вплив інтеграції на національну економіку, зробить можливою подальшу інтеграцію економіки України в міжнародний економічний простір і поглиблення співпраці з ЄС. Загалом підвищення конкурентоспроможності економіки та перехід на інноваційний шлях розвитку є ключовим завданням державної економічної політики, головною метою якої є створення передумов до вступу України в ЄС зі зменшенням розриву у рівні життя та досягненням економічних та інституційних критеріїв конвергенції [6, с. 6].

Українська економіка, яка перебуває на індустріальній стадії і зазнала великих трансформацій, що зумовило її величезне відставання від цивілізаційного розвитку, може перейти системно до нового рівня господарювання у майбутньому, адже уже сьогодні в ній використовуються новітні економічні блага: комп’ютеризація, інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет, мобільний зв’язок тощо. Це важливі, але часткові процеси, вони не змінюють індустріальної суті економіки. Для системних перетворень необхідне поєднання індустріального піднесення з нагромадженням елементів постіндустріального розвитку [8, с. 25].

З одного боку, інтеграція відкриває нові економічні можливості завдяки технологіям, інвестиціям та торгівлі, з іншого – виникають суперечності щодо якості економічного зростання і його соціальних наслідків для суспільства та людського розвитку і цих суперечностей, на даному етапі розвитку, надто багато.

У травні 2008 р. Україна вже стала членом Світової організації торгівлі (СОТ), що ставить перед національною економікою певні вимоги щодо подальшого розвитку і несе в собі як вигоди, так і втрати. Зокрема, на думку А. С. Філіпенка, відкриття ринків – це позитивне для нашої економіки явище, проте, ця думка є дискусійною, адже відкриття ринків так само є позитивним і для інших країн, що в результаті спричиняє посилення конкуренції.

В цілому, у сфері міжнародної торгівлі Європейський Союз постійно дотримувався політики, що ґрунтувалася на двох основних засадах. По-перше, лібералізація торговельних відносин, усунення бар’єрів та обмежень у світовій торгівлі сприяє ефективнішому розміщенню економічних ресурсів, зростанню

добробуту населення в окремих країнах та світовій спільноті загалом. Зняття обмежень, притаманних національному ринку, посилює конкуренцію за споживача, збільшує мобільність факторів виробництва, а отже, веде до підвищення ефективності економіки. По-друге, ЄС захищає і захищає певні сфери та галузі національних економік країн-членів від конкуренції з боку виробників третіх країн, поступово адаптуючи національних виробників до глобальної конкуренції [9].

Таким чином, в Україні, перед секторами економіки, які ще не є модернізованими, стоїть вибір: або наздоганяти рівень розвитку Європейської спільноти, впроваджуючи нові технології та створюючи нові високотехнологічні робочі місця, або, поступаючись перевагам імпортерів, стати неконкурентоспроможними. Звичайно, пріоритетом розвитку має стати перший шлях, що дозволить не тільки провести оновлення основного капіталу, впровадження нових технологій та інновацій, а й дасть можливість створити нові висококваліфіковані конкурентні робочі місця. У вітчизняній економіці необхідно розвивати галузі постіндустріального розвитку, притаманні для успішних економік країн Європи і Світу: збільшення питомої ваги інформаційних, екологічно чистих сфер виробництва, енергетики, сфери обслуговування, згорання застарілих, екологічно недосконалих виробництв. Також необхідне ефективне використання унікального транзитного потенціалу України, адже через її територію пролягають декілька транснаціональних коридорів. В зв'язку з цим, особливого значення набуває транскордонне співробітництво, яке відіграє роль своєрідного каталізатора щодо процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій до середньоєвропейського, сприяючи вільному руху товарів, людей і капіталів через кордон [10, с. 191]. Інтеграція в міжнародний економічний простір сприяє мобілізації ресурсів та підвищенню ефективності їх використання, а також робить можливим об'єднання зусиль на рівні регіонів та держав для: розв'язання питань функціонування спільних підприємств, обміну досвідом, реалізації спільних проектів, що передбачає створення нових робочих місць та сприяння зайнятості, як традиційних її форм так і гнучких, в тім числі інформаційних тощо.

Фундаментальною основою якісних перетворень, що відбуваються у світі, є завершення епохи індустріального виробництва, індустріальної цивілізації і формування сучасного глобального середовища постіндустріальної інформаційної цивілізації з принципово новою господарською системою, у якій роль головного виробничого ресурсу відіграє інформація, а роль вирішального чинника виробництва - знання [4, с. 95]. Такий розвиток економічних процесів зумовлює також, поряд із становленням інноваційної економіки, формування та впровадження інноваційної зайнятості населення, яка передбачає найбільш ефективну реалізацію людського потенціалу у високотехнологічних галузях, у сфері послуг, зокрема соціальних, поширеність яких в умовах інформаційного суспільства щораз зростає і вимагає від працівників вищого рівня підготовки та кваліфікації. Йдеться про те, що необхідною умовою розвитку інноваційної економіки та поширення інноваційної зайнятості в ній є розвиток людського потенціалу, що передбачає високий рівень освіти та навчання впродовж усього життя.

Інтеграційні процеси, безперечно, впливають і на національний ринок праці, зокрема, відбувається „відплив умів” за межі України, що в основному спричинене невідповідністю в оплаті праці працівників. Проте, як не парадоксально, практично ніякої активності не проявляється стосовно зворотніх тенденцій, тобто так званого „припливу умів”. 1,5 млн науковців та інженерів іноземного походження працюють в США і близько 2 млн – в ЄС. Для певних категорій навчальних закладів є характерним формування інтернаціональних викладацьких колективів з переважанням іноземних фахівців і організація навчального процесу англійською мовою. У системі вищої освіти України така практика є швидше винятком, аніж тенденцією [11]. Відплив висококваліфікованих працівників з України, кількісні параметри якого важко оцінити, адже більше половини трудових мігрантів виїжджають за межі країни нелегально, може бути зупинений забезпеченням повної зайнятості населення та її гарантій, соціальної безпеки та справедливості, загальної комфортності життя в Україні – як економічної, так і духовної. Такий стан вимагає використання цінового механізму стимулювання мотивації праці в країні, тобто зростання оплати праці. На вирішення цієї проблеми повинно бути спрямоване, на наш погляд, ефективне функціонування таких фундаментальних сфер розвитку людських ресурсів як: освітня, житлова, рекреаційна, пенсійна політика, охорона здоров'я тощо.

Поряд з втратою кваліфікованих працівників, котрі залишають країну в пошуках кращих умов для реалізації свого потенціалу, на українському ринку праці продовжується зростання дефіциту робітничих професій, що призводить до трудової імміграції в Україну працівників з менш розвинених країн та з низькою кваліфікацією. Така ситуація вимагає прискореного розвитку економіки та значного підвищення рівня життя населення. Лише за таких умов можна очікувати досягнення необхідних соціальних стандартів. Йде мова про такі відносні показники, як питома вага оплати праці у ВВП на рівні 55-65%, співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої не нижче 55%, а також зростання мінімальної заробітної плати проти прожиткового мінімуму на працездатну особу більш як утричі, середньої заробітної плати – відповідно у 5-6 разів, середньої пенсії до прожиткового мінімуму на особу, яка втратила працездатність, – приблизно в 4 рази [7, с. 132-133]. В Україні, поки що, ці показники не відповідають запропонованим співвідношенням. У 2008 р. частка оплати праці у структурі ВВП становила 49%, а мінімальна заробітна плата (605 грн з 1.12.2008 р.) у співвідношенні до середньої (1 806 грн) дорівнювала 33%. В Україні все ще не досягнуто рівності між мінімальною заробітною платою та прожитковим мінімумом. Згідно із Законом

України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» з 1.10.2010 року встановлюються нові розміри мінімальної зарплати у розмірі 907 грн та прожиткового мінімуму, який становив на визначену дату 723 грн [1].

В умовах поглиблення інтеграції, Україні слід вжити невідкладних заходів стосовно сфери зайнятості на національному ринку праці, що сприяло б людському розвитку та ефективному використанню людського потенціалу.

Державна політика зайнятості повинна бути спрямована на отримання оптимального балансу між економічною ефективністю та забезпеченням основних трудових прав та гарантій працівників.

З врахуванням пріоритетності інноваційних змін та інтеграційних процесів результатом державної політики зайнятості мають стати:

- підвищення соціальних стандартів до європейського рівня;
- науково-технічна інтеграція в міжнародний економічний простір;
- транскордонне співробітництво;
- конкурентоспроможність вищої освіти, збільшення її фінансування, посилення взаємозв'язку науки з практикою і ринком;
- забезпечення виконання заробітною платою мотиваційної та відновлювальної функції як засобу запобігання трудовій міграції;
- структурна зміна виробництва;
- розвиток кластерного механізму;
- розвиток сфери послуг.

За умов досягнення таких результатів, національна економіка інтегрується в міжнародний економічний простір, а національний ринок праці гідно представлятиме людські ресурси на світовому ринку праці, що в майбутньому посилить позиції України у світовому економічному просторі.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що для подальшої співпраці та інтеграції економіки України, потрібно вирішити багато внутрішніх питань, а саме: здійснити трансформацію існуючої застарілої галузевої структури зайнятості; розвивати новітні високотехнологічні сфери та сфери соціальних послуг, здійснювати інноваційні перетворення вітчизняної економіки, а значить, розвивати нові прогресивні форми зайнятості, використовувати наявний кваліфікований людський потенціал.

Література

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» від 27.04.2010р. № 2154-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2154-17>
2. Волобуєва О. О. Історичні передумови становлення системи соціально-трудова відносин на засадах соціального партнерства / Волобуєва О. О. // Научные труды ДонНТУ. Серия : экономическая. – Донецк : ДонНТУ, 2003. – Вып. 68. – С. 169-173.
3. Дані Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.imf.org.
4. Інноваційна стратегія економічних реформ / Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
5. Колот А. Проблема становлення й розвитку соціально-трудова відносин в Україні / Колот А. // Україна: аспекти праці. – 2000. – № 3. – С. 23-27.
6. Кремень В. Про модернізацію країни [Електронний ресурс] / Василь Кремень // День. – 27 березня 2008. – № 56. – Режим доступу до статті : <http://www.day.kiev.ua/198917/>.
7. Лавриненко Л. М. Рівень життя населення як чинник соціальної стабільності суспільства / Л. М. Лавриненко // Регіональні проблеми людського та соціального розвитку : тези доп. і повід. Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 4-5 листоп. 2008 р.) : в 2 т. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті / редкол. : О. І. Амоша (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2008. – Т. 2. – 344 с. – С. 130-133.
8. Чухно А. А. Актуальні проблеми розвитку економічної теорії на сучасному етапі / А. А. Чухно // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 14-28.
9. Шнирков О. Політика Європейського Союзу у сфері міжнародної торгівлі : особливості сучасного етапу [Електронний ресурс] / О. Шнирков // Економічний Часопис-XXI. – 2004. – № 5. – Режим доступу до статті : www.soskin.info.
10. Регіональні проблеми досліджень українсько-польського транскордонного співробітництва / Г.І. Щерба // Регіональні проблеми людського та соціального розвитку : тези доп. і повід. Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 4-5 листоп. 2008 р.) : в 2 т. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті ; редкол. : О.І. Амоша (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2008. – Т. 2. – 344 с. – С. 191-194.
11. Юрій С. Час „ч” : радикальні економічні реформи [Електронний ресурс] / Сергій Юрій, Євгеній Савельєв // Дзеркало тижня. – 27 грудня-16 січня 2009. – № 49 (728). – Режим доступу до статті : www.dt.ua.

Надійшла 06.10.2010